

ליקוטי מוהר"ן בפרשה - 168

פרשת 'וארא' - ה'תשפ"ד / מאת הרה"ג אליהו עטיה שליט"א

לקבלת השיעור במייל:
6537488@gmail.com

מבוסס על ליקוטי מוהר"ן תורה י"א ח"א

הטעם שדיבר הקב"ה עם משה בשם מידת הדין / הניסיון של הצדיקים כשחיים צרת עם ישראל / פרעה הודה בשם אלהים ולא בשם הוי"ה / פרעה עשה עצמו ע"ז / ביאור טענת משה / בחינת שם הוי"ה שייכת רק אחרי יציאת מצרים ומתן תורה / בבריאת העולם היה העולם מרחיב והולך / כוכבים שהם עדיין בתהליך התהוות / כיצד ברא הקב"ה את העולם / קצת הסבר מדעי להב"ל / קודם מתן תורה עבודת האבות היתה בחיצוניות / שם שדי"י עם דגש ובל" – צמצום וריבוי / החסד הגדול שעשה ה' בגילוי הקפה / עצת פרעה / אפשר לעשות יחוד גם כששוחים 'כוס קפה' / שם "אל שדי" במילוי עולה אָלף / האם אשה מצווה בפריה ורביה / כמה הורים שנתנו הרבה לילדים, לא מקבלים מהילדים חזרה / ההבדל בין חלון למראה – ציפוי כסף / פינוק הורס את הילד, ובפרט את השלום בית שלו / אחר מתן תורה אשה לא מצווה על פריה ורביה / פעמים 'פרו רבו' עולה אלף – מילוי של 'אל שדי' / צמצום וריבוי בשם הוי"ה / ביאור שאלתי משה: מה השם של הקב"ה / ביאור תשובת ה' בשם אהי"ה אשר אהי"ה / עשר המכות הם הכנה למתן תורה לגילוי שם הוי"ה / שלוש קבוצות בעשר המכות / יחודי שמע ישראל וברוך שם / מהו 'יחוד עליון' ומהו 'יחוד תחתון' / עשר המכות – יחוד תחתון / התורה כולה היא שמו של הקב"ה / מתן תורה – יחוד עליון / משה גילה רק יחוד עליון, ויעקב אבינו גם יחוד תחתון / הטעם שיש לנו בושה באמירת 'ברוך שם' / מעלת ישראל על מלאכי השרת / 'המכות ממוצע מחבר בין מאמרות לדיברות

השיעור לרפואת שלמה של שרון בן נעמה נעמי 'אל נא רפא נא לו'

הטעם שדיבר הקב"ה עם משה בשם מידת הדין

א. הפרשה פותחת בפסוק (שמות ו, ב): **וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶל מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי הוֹי"ה**, והשאלה, למה הפסוק פותח בשם אֱלֹהִים (שהוא שם מידת הדין), ומסתיים בשם הוֹי"ה (שהוא מידת הרחמים)? פירש רש"י: "דיבר אתו משפט, על שהקשה לדבר ולומר (שם ה, כב) לְמָה הִרְעַתָּה לְעַם הָאֵלֶּה". כלומר, לפי פירש"י, מה שנזכר כאן שם אלהים, הוא משום שהקב"ה דיבר עם משה במידת הדין על זה שהרהר על רחמיו יתברך. וגם מבואר ברש"י בסוף הפרשה הקודמת שנענש על זה משה, שלא יראה במלחמת שלושים ואחד מלכים שבארץ ישראל.

הניסיון של הצדיקים כשחיים צרת עם ישראל

ב. למשה רבינו היה ניסיון מאוד קשה, ומה הניסיון הכי קשה שיש לצדיק, כשהצדיק רואה שיש צער גדול לעם ישראל, וזו כביכול הוא בא בתלונה להקב"ה, וזה היה ניסיון מאוד גדול למשה – בגלל הדאגה שלו לעם ישראל הוא ערער על מידותיו של הקב"ה, ולכן אומר רש"י הקדוש שהקב"ה דיבר עם משה במידת הדין, למה הרהרת אחר מידותיי, וכי אתה יותר רחמן ממני? הרי אין יותר רחמן מהקדוש ברוך הוא, וגם אם אתה רואה בעיניים שלך משהו שנראה ההיפך מהרחמים, מה שמתבקש ממך זה – אמונה אבסולוטית בבורא יתברך, ותאמין באמונה הכי פשוטה ואמיתית – שהקב"ה עושה רק טוב.

פרעה הודה בשם אלהים ולא בשם הוי"ה

ג. יש עוד פירוש עמוק על פי דברי האר"י ז"ל (שער הפסוקים ריש פרשת בא), ועל פי דברי הזוהר (בשלה ח"ב דף נב): **שבעת שהיה מזכיר משה את שם הוי"ה, זה היה גורם לפרעה להכביד את לבו. ולפ"ז מה שמשה רבינו אמר: "לְמָה הִרְעַתָּה לְעַם הָאֵלֶּה... וּמֵאָז בָּאתִי אֶל פְּרַעֲה לְדַבֵּר בְּשִׁמְךָ הִרַע לְעַם הָאֵלֶּה וְהִצַּל לֹא הִצַּלְתָּ אֶת עַמְּךָ" – הקב"ה אמר למשה לבוא אל פרעה בשם הוי"ה. אלא שלפרעה היו לו טענות, והוא אמר: וַיֹּאמֶר פְּרַעֲה, מִי הוֹי"ה אֲשֶׁר אֲשַׁמְעַ בְּקִלּוֹ... לֹא יְדַעְתִּי אֶת הוֹי"ה וגו'". פרעה אומר למשה: 'תשמע, יש לי רבי' משלי ושמו יוסף, ויוסף לימד אותי רק את שם אלוקים כמו שכתוב**

(בראשית מא, כה): **וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל פְּרַעֲה... אֵת אֲשֶׁר הָאֱלֹהִים עָשָׂה הִגִּיד לְפְרַעֲה**, וַיֹּאמֶר פְּרַעֲה אֶל יוֹסֵף אַחֲרֵי הוֹדִיעַ אֱלֹהִים אוֹתְךָ, וְלִמָּה יוֹסֵף מְדַבֵּר אֵל פְּרַעֲה בְּשֵׁם אֱלֹהִים? האר"י"ל מסביר, שהיות שפרעה יונק מהערף ('פרעה' אותיות 'הערף'), ושם הוא מוחין דקטנות שהם שמות אלהים שמשם יש לו יניקה.

פרעה עשה עצמו ע"ז

ד. רבינו כותב בליקוטי מוהר"ן (תורה ד' אות ב') שיש יניקה לעבודה זרה מהקדושה, וזה הטעם שהם נקראים על שם אלהים, וז"ל: **וּבְשִׁבְלֵי זֶה נִקְרָאִים עֲבוֹדַת אֱלִילִים שְׁלֵהֶם בְּשֵׁם אֱלֹהִים** (ע' זוהר ח"ג קיג), **כִּי יוֹנְקִים מִבְּחִינַת מְלֻכּוֹת הַנִּקְרָא אֱלֹהִים**, ע"כ. וכיון שפרעה עשה עצמו לעבודה זרה, כמו שכתוב בהפטרה של השבת (יחזקאל כט, א): **"פְּרַעֲה מֶלֶךְ מִצְרַיִם הַתְּנַיִם הַגְּדוֹל הַרְבֵּי בְּתוֹךְ יִאֲרִי, אֲשֶׁר אָמַר לִי יִאֲרִי וְאֲנִי עֲשִׂיתִנִּי"**, וכיון שפרעה היה עבודה זרה, והיה לו יניקה משם אלהים, לכן כשמשה בא לפרעה ומדבר איתו בשם הוי"ה, פרעה אמר: **"מִי הוֹי"ה אֲשֶׁר אֲשַׁמְעַ בְּקִלּוֹ" – כי משם הוי"ה אין שום יניקה לסטרא אחרא, בשם הוי"ה – הכל רק בקדושה, ולכן הוא אמר: "לֹא יְדַעְתִּי אֶת הוֹי"ה וְגַם אֶת יִשְׂרָאֵל לֹא אֲשַׁלַּח"**.

ביאור טענת משה

ה. וזו היתה טענת משה: **"וַיִּשָּׁב מֹשֶׁה אֶל הוֹי"ה וַיֹּאמֶר: אֲדַנֶּי, לְמָה הִרְעַתָּה לְעַם הָאֵלֶּה לְמָה זֶה שְׁלַחְתָּנִי וּמֵאָז בָּאתִי אֶל פְּרַעֲה לְדַבֵּר בְּשִׁמְךָ הִרַע לְעַם הָאֵלֶּה וְהִצַּל לֹא הִצַּלְתָּ אֶת עַמְּךָ"**, **"בְּשִׁמְךָ דִּיבַרְתָּ דַּהֲיִינוּ בְּשֵׁם הַמְּיוֹחַד שֶׁלְךָ שְׁהוּא שֵׁם הוֹי"ה**. כלומר, למה שלחת אותי לדבר עם פרעה בשם הוי"ה שהוא לא מודה בו, אם היית שולח אותי בשם אלהים' שפרעה מודה בו, היה נכנס.

בחינת שם הוי"ה שייכת רק אחרי יציאת מצרים ומתן תורה

ו. נחזור לפסוק: **"וַאֲרָא אֶל אֲבִרְהָם אֶל יִצְחָק וְאֶל יַעֲקֹב בְּאֵל שְׁדֵי וְשְׁמֵי הוֹי"ה לֹא נֹדַעְתִּי לְהֵם" – וקשה, הרי כמה פעמים כתוב שהקב"ה דיבר עם האבות הקדושים בשם הוי"ה? פירש"י: באל שדי. "הבטחתים הבטחות, ובכולן אמרתי להם אני אל שדי: ושמי ה' לא נודעתי להם... לא ניכרתי להם במידת אמיתית שלי שעליה נקרא שמי הוי"ה, נאמן לאמת דברי, שהרי הבטחתים ולא קיימתיי", עכ"ל. כלומר, מה שהקב"ה לא נודע אליהם, אין הכוונה שלא הודיע להם את השם הזה, אלא שלא גילה להם את הסוד של שם הוי"ה שבו ניכר מידה האמיתית שלו.**

והיום בעז"ה נדבר על הסוד המיוחד שיש בשם הוי"ה הקדוש, וגם נדבר על ההבדל שיש בין השם הקדוש והמיוחד הוי"ה לבין שם 'אל שדי'. רבי נתן מסביר בליקוטי הלכות (הלכות שבת ה, יז) ששם הוי"ה שייך רק מתי שיש מתן תורה, ויש הנהגה ניסית בעולם, שהקב"ה עושה מופתים בגילוי כזה כמו עשרת המכות, וכן רק אחר מתן תורה – אז שייך הנהגה של שם הוי"ה, אבל בזמן שאין הנהגה ניסית כזו, ועדיין לא ניתנה תורה, יש הנהגה של שם 'אל שדי'.

בבראת העולם היה העולם מרחיב והולך

ז. מובא בגמרא בחגיגה (דף יב.) כשברא הקב"ה את העולם היה מרחיב והולך, עד שגער בו הקב"ה וחתם אותו בשם 'שדי' – שאמר

של אותו גרם שמים שקרס, כשהוא מצומצם לכדור קטן. וזה דבר פלא, והיום רק מגלים כל הזמן "מה רבו מעשיך השם".

אבל לפעמים זה הפוך שהעולם מתרחב, וכשהוא מתרחב הוא הולך וגודל עוד ועוד, ויש הרבה כיוונים בהם הוא יכול להתרחב. אחד הדברים הפלאיים, יש אדמה בארץ, ויש אדמה של הירח, ויש את האדמה של כוכב צדק שהיא בכלל גזים, ולא כל אדמה יש לה את אותו המשקל. למשל צדק זה גרם שמים יחסי מאוד אוורירי, מפני שההתפשטות שלו היתה מאוד גדולה, ואין בו כ"כ הרבה חומר לעומת הגודל שלו, ולכן המשקל של האדמה ב'צדק' הוא קטן מאוד לעומת האדמה בכדור הארץ. לא נאריך באסטרונומיה אף על פי שזה דבר מאוד מעניין ויפה.

וכדי לחתום את ההתרחבות של כל כדור וכוכב ביקום, הקב"ה אמר עליו את שם 'שדי', שאמר לעולמו 'די' – תפסיק להתרחב. ויש כאלה כוכבים שהקב"ה לא אמר להם עדיין 'די', ולכן הם ממשיכים לגדול ולהתרחב. והיום רואים את המציאות המופלאה הזאת בטלסקופ, מה שהתנאים והאמוראים גילו לנו ברוח הקודש שלהם בגמ' את הסודות העצומים של הבריאה.

קודם מתן תורה עבודת האבות היתה בחיצוניות

יא. בתחילת הבריאה היה את אור האין סוף, והקב"ה ברא את כל העולם יש מאין, ומזה הקב"ה הוציא את הישות והמציאות של העולם. ועבודת ה' שלנו, זה לעשות הפוך ממה שנעשה בבריאה, ולקחת את כל הישות של העולם ולהחזיר אותו להיות רוחני, ולכן אומר הקב"ה לאברהם יצחק ויעקב, אני לא גיליתי לכם תורה, ולכן עבודת השם של האבות הקדושים היתה יותר בחיצוניות. כיון שלא ניתנה תורה, עבודת השם שלהם היתה עבודה חיצונית, כלומר, שהם ידעו את כל סודות הקבלה שיש בחרישה, בזריעה, ברעיית צאן, ובכל פעולות גשמיות של ל"ט מלאכות בעולם הזה, והם ידעו את כל השמות הקדושים והסודות שמלוכשים בכל פרט ופרט מן הבריאה, שזה כל הסודות של 'ספר יצירה'. ולכן העבודה של האבות היתה דוקא בשם 'אל שדי', שהוא השם שבו חתם הקב"ה את הבריאה, וכנ"ל.

שם שדי" עם דגש ובלו – צמצום וריבוי

יב. והנה השם 'שדי' במילואו הוא עושה בדיוק את ההיפך ממה שעושה שם 'שדי' שהוא בלי מילוי. מה ההסבר? אמרנו שבשם 'שדי' הקב"ה חתם את העולם, כלומר שזהו שם של 'צמצום'. לעומת זאת השם של פריה ורבייה זה שם 'אל שדי' במילואו, הוא דוקא שם של ריבוי (כמו שנבאר). והנה מבואר בשער הכוונות (דרושי קבלת שבת סוף דרוש א), שיש שתי שמות שדי" אחד שדי" עם דגש, ואחד שדי" בלי דגש. וזה שהוא עם דגש הוא בחינת גבורות חזקות, שהוא בחינת הצמצום. וזה שבלי דגש, הוא דוקא נדרש על ענין של ריבוי.

החסד הגדול שעשה ה' בגילוי הקפה

יג. ונבאר את סוד השם א"ל שדי": כשלוקחים את המילה 'אל' ועושים אותה במילוי אל"ף למ"ד, אל"ף עולה 111, למ"ד זה 74, וביחד 185 (111+74=185) – כמניין קפ"ה, כל פעם כשתשתה קפה

לעולמו: ד"י. רבינו אומר בליקוטי מוהר"ן (תורה ס"ב) שיש שתי סוגים של אפיקורסות, יש אפיקורסות שיש עליה תשובה שבאה מחוכמות חיצוניות, ויש אפיקורסות שאין עליה תשובה שבאה מהחלל הפנוי. אבל אותה אפיקורסות של חוכמות חיצוניות, אם אדם מתבונן נכון יראה, שהחוכמות החיצוניות האלו הן מסייעות לתורה. וכלשון הרמב"ם (איגרות הרמב"ם חלק ב' מהדורת שילת, עמ' תק"ב) שהחוכמות הם רקחות וטבחות (כמו רוקח אופה וטבח לתורה).

כוכבים שהם עדיין בתהליך התהוות

ת. והדוגמא ממה שיש היום וזה דבר מאוד מפותח זה תחום האסטרונומיה, ויש ב"ה טלסקופים עצומים שבהם רואים את היקום של הקב"ה, ורואים את הכוכבים בבריאה. ויש כוכבים שעדיין אנחנו רואים אותם במצב בראשיתי, כלומר שעדיין הכוכב הוא בהתהוות שלו, עדיין הוא לא גמר להתהוות ולהיברא, כי כך רצה הבורא שכך יהיה עם זה הכוכב, מהטעמים הנעלמים של ה' ית'.

ורואים את המציאות הזאת בטלסקופ, איך משנה לשנה הקוטר של הכוכב משתנה בגודלו. ואנשים חושבים שזה חידוש ופלא, אבל באמת זה כתוב במפורש בגמרא הנ"ל (תגינה יב.) שאומרת כשברא הקב"ה את העולם היה מרחיב והולך וכו", כלומר, כל דבר שהוא עדיין בהתהוות הבראשיתי שלו, כמו כדור הארץ בזמן של תחילת ההתהוות שלו בששה ימים, הוא שואף מאוד להידבק בבורא, וכמו שהבורא הוא 'אין סוף', גם הנברא רוצה להיות 'אין סוף', והוא מרחיב והולך ומוסיפה לעצמו עוד בגודלו.

כיצד ברא הקב"ה את העולם

ט. כתוב (איוב לו, ו): "כִּי לְשֵׁלֶג יֹאמֵר הוּא אֶרֶץ", כתוב בפרקי דר' אליעזר (פרק ג') איך הקב"ה ברא את העולם, הוא לקח מעט שלג מתחת כיסא הכבוד ופיזר ממנו, ומזה נברא כל היקום. כל מקום שנפל בו חתיכה קטנה מהשלג של הקב"ה, נעשה ממנו למשל גלקסיה. וכמו שהקב"ה אין סופי, כך גם הבריאה שלו יש לה גם את טבע הבורא להיות אין סופית, ולכן היא מתרחבת והולכת עד אין סוף, עד שהקב"ה גוער בה שתפסיק להתרחב.

קצת הסבר מדעי להנ"ל

י. וההסבר הטבעי לזה, בכל גרם שמים, יש בו שני כוחות, יש בו מצד אחד כח משיכה עצום, ומצד שני יש לו כח שהיות שהכדור מסתובב מהר, החלקים שבו רוצים לברוח החוצה, כמו שלוקחים חוט ובסוף גולה, ומסובבים, שהגולה רוצה לברוח החוצה. ואלו שני כוחות נקראים אצל רבינו (תורה ע') 'כח המשיכה' ו'כח המכריח'. 'כח המשיכה' הוא בגרעין הכדור, וברגע הבראשיתי כל הכדור כולו יכול להיות כמו איזה כדור טניס, דהיינו שכל החומר מצומצם מאוד מאוד. היום מדברים הרבה על 'החורים השחורים', שזהו כוח סופר מגנטי ששואב אליו הכל, בצורה כזאת שאין שום חלל ריק באטום, ומה שקורה, כשאטום קורס על עצמו, נשאר מגרם שמים ענק איזה גולה קטנה. אבל המשקל של הכדור הזה, יהיה בדיוק כמו המשקל של אותו גרם שמים שקרס, כי זהו החומר האמיתי בלי החללים שיש באטום, וכן כוח המשיכה שלו יהיה כל כך עצום כמו הכוח המשיכה

פעם שחושבים מחשבה של ייחודים, צריך שאדם יהיה טהור בטהרת מקוה, וזה תנאי בסיסי בעבודת השם.

שם "אל שדי" במילוי עולה אלף

טז. כאמור מילת א"ל במילוי = 185, ושם שד"י במילואו עולה 814, שיי"ן + 360 = דל"ת + 434 + יו"ד = 20 = 814, ואם נוסיף את 'אל' במילוי 185 (כמנין קפ"ה) לשם 'שדי' נקבל יחד 999 (814+185=999). נוסיף לו את הכולל שזה עוד אל"ף – 'אלופו של עולם' – נקבל אָלֶף, ו'אלף' זה השם של פריה ורביה.

האם אשה מצווה בפריה ורביה

יז. מה ההסבר? כתוב (בראשית א, כח): **וַיְבָרֶךְ אֱתָם** (את אדם וחוה) **אֱלֹהִים וַיֹּאמֶר לָהֶם אֱלֹהִים פְּרוּ וּרְבוּ וּמְלֵאוּ אֶת הָאָרֶץ וּכְבֹשְׁתֶּנָּה** – יש כאן ציווי גם לאדם וגם לחוה של **"פְּרוּ וּרְבוּ"**, כי כתוב **וַיֹּאמֶר לָהֶם** בלשון רבים. אמנם להלכה לא נפסק כך, שהרי זו מחלוקת רבי יוחנן בן ברוקא וחכמים בגמרא (יבמות סה): במשנה: **האישה מצווה על פריה ורביה, אבל לא האשה; רבי יוחנן בן ברוקא אומר, על שניהם הוא אומר: "וַיְבָרֶךְ אֱתָם אֱלֹהִים וַיֹּאמֶר לָהֶם אֱלֹהִים פְּרוּ וּרְבוּ"**, ע"כ. והלכה נפסקה כחכמים.

ומספרת הגמ' (ס) שפעם באה אשה לרב נחמן, ואמרה לו: **'אין לי ילדים מבעלי, אני רוצה להתגרש'**. אמר לה: **'לכי מכאן, את לא מצווה בפריה ורביה, מה את רוצה להתגרש, השתגעתי? זה הדבר האחרון... אבל האשה הזו היתה חכמה, והיא אמרה לו: 'לא מגיע לאותה אישה מקל כשתהיה זקנה?'** רב נחמן הבין מיד את כוונתה, כשיש לאדם ילדים, אז כשהוא מזדקן הוא לא יהיה זרוק.

כמה הורים שנתנו הרבה לילדים, לא מקבלים מהילדים חזרה

יח. רואים את זה הכי טוב מה שקורה בבתי אבות, אתה רואה אדם שגידל 10 ילדים ב"ה, שלא נתן לכל אחד אוניברסיטה, ולא נתן להם כסף וכו', כי לא היה לו מה לתת, והיום הוא בן 80, וכל הזמן מבקרים אותו, וכל הזמן מטפלים בו, והוא נראה כמו מלך, ומקיימים כיבוד הורים כראוי. אבל לפעמים גם רואים זקנים וזקנות שנתנו לילדים שלהם הכל – לימודים, ורכב, ודירה והכל, והילדים לא מעניין אותם הוריהם, לא באים לבקר אותם בכלל. ופעם הורה כזה שנתן כל כך הרבה לילד שלו, רואה את השכן שלו שכל הזמן הילדים באים לבקר אותו, ושואל אותו תגיד לי מה היה הסוד שלך, מה נתת לילדים האלה שכל כך באים לבקר אותך? והוא עונה להם: לא נתתי להם כלום, רק נתתי להם הרבה אהבה.

ההבדל בין חלון למראה – ציפוי בסף

יט. ככה זה, ככל שנותנים לילד יותר מדי, ומצפים אותו בהרבה טוב, הוא פחות רואה אותך, ומה הסימן לזה? מראה. איך אמר החפץ חיים' לאותו עשיר שלא נתן צדקה, אם תביט מחלון זכוכית אתה תוכל לראות אנשים, אבל אם תצפה אותה בכסף, היא נהפכת למראה, שבה אתה רואה רק את עצמך. וכך גם בחינוך, אם צפית את הילד בהרבה כסף, זה לפעמים גורם לו להיות אנוכי, הוא לא רואה לא את אבא ולא את האמא שלו וקל וחומר לא את האחים והאחיות שלו. זו מציאות, ככל שההורים יותר מפנקים את

תזכור שזה חסד של הקב"ה. ולמה? בימי הביניים היו כל הגוים טיפשים גדולים, ופתאום תוך 200 שנה נעשו חלקם חכמים כמו שרואים מכל התפתחות הטכנולוגיה. ומה הסיבה להתפתחות הזו? שגילו את צמח הקפה.

פעם היו עובדים כמו חמורים, ובסוף יום היו באים לבית מרוח ושותים בירה ושכר, וודקה וויסקי, ערק וכו' משתכרים והולכים לישון. ואז לא היה לאדם זמן לחשוב על עצמו. ומי שעודד את כל הדבר הזה אלו הפריצים, לפריצים היו עבדים, רק כדי לא לקרוא להם עבדים קראו להם 'צמיתים' – 'מילה מכובסת', (כמו היום שרוצים להגיד דבר גרוע נותנים לזה איזו מילה יפה, השיטה לא השתנתה), ו'צמיתים' פירושו שהאדם מוצמת לפריץ הזה. ואיך הפריצים גרמו לאנשים שלא ימרדו בהם, הם היו מעבידים אותם בלי סוף בשביל קצת אוכל וכמה פרוטות, ואז בסוף יום היו נותנים לשתות ולהשתכר, וכך הם היו נשלטים תחת ידם, גמרתם לעבוד יש בית מרוח, כנסו תוציאו את הפרוטות האחרונות שלכם – תשתו ותשתכרו, ורק אל תחשבו.

עצת פרעה

יד. זו היתה עצת פרעה (שמות ה, ט): **"תַּכְבֵּד הָעֶבֶדְהָ עַל הָאֲנָשִׁים וַיַּעֲשׂוּ בָהּ, וְאֵל יִשְׁעוּ בְּדַבְרֵי שִׁקְרָה"**, פרעה אומר אם יש לאדם זמן מיותר זה מאוד מסוכן, זה יכול לגרום לו למרד, צריך שלא יהיה לאנשים זמן, שיעבדו עבודת פרך יותר קשה, וכמו שכתוב: **"תִּבְנֶן אֵין נִתָּן לְעֶבְדֶיךָ וּלְבָנִים אֲמָרִים לָנוּ עֲשׂוּ וְהִנֵּה עֶבְדֶיךָ מִפִּים וְחִטָּאת עֲמֹד"**, מסביר המסילת ישרים (פרק ב) ופרעה אומר, כך בדיוק אני רוצה, שרק אל תחשבו, ברגע שחושבים אתם יכולים למרוד.

וכך עשו הפריצים לשעבד את הבן-אדם עד צאת הנשמה, וכשנגמר היום ואי אפשר להשתעבד בו, תשתה וודקה בירה ותשתכר. פתאום גילו את הקפה, והקפה מעורר, ונותן לבני-אדם לחשוב, וכשבן אדם חושב הוא מבין: **'מה אני משוגע, חי בשעבוד נוראית סתם לחינם, והקפה הביא את האנשים לחשוב, והוציא את העולם הישן לעולם של היום. אם זה יותר טוב – לא בטוח, כי פעם לא היתה פצצת אטום שיכולה להרוג מליון בני אדם, והיום יש.**

אפשר לעשות יחוד גם כששותים 'כוס קפה'

טו. אבל בשבילנו לומדי התורה ודאי הקפה הוא טוב וחסד, אדם עייף, ושותה כוס קפה ומתעורר ויושב עוד שעתיים בריכוז ולומד תורה – זה חסד גדול – **"חֶסֶד אֵל כָּל הַיּוֹם"** (תהלים נב, ג). ולכן כשאתה שותה כוס קפה תכוון לייחוד הזה, 'קפה' עולה גימט' 'אל' במילוי (אל"ף למ"ד=185) שזה בחינת **"חֶסֶד אֵל"** של הקב"ה, וכך אתה גם אומר תודה לקדוש ברוך הוא על החסד שהוא עשה לך.

ואני מדגיש את הדברים האלה כי רבינו הבעל שם טוב הקדוש לימד אותנו לעשות כל הזמן עבודות פשוטות של ייחודים. ומה הייחוד ששייך גם לאדם הכי פשוט? שבזמן שתיית כוס קפה יכוון מחשבה כזו, שהוא אומר תודה לך הקב"ה על החסד, ומכוון את הגימטריא של 'קפה' (אל" במילוי=185), ואז הכוס קפה הזאת תיהפך להיות קודש קדשים רק בגלל המחשבה הקדושה שהשקעת בה. וזה נחשב לייחוד פשוט שמתאים לכל אחד בעולם, ורק חשוב שיהיה טהור, ובכל

העולם, לעומת זאת שם הוי"ה הוא שייך למתן תורה, כי השורש שממנו יוצאת התורה הקדושה, הוא שם הוי"ה ברוך הוא.

צמצום ורבי בשם הוי"ה

כג. נשים לב, שכמו שבשם 'אל שדי' יש בו צד של צמצום, וצד שני של פריה ורביה, מעין זה יש גם כן בשם הוי"ה, כי על שם הוי"ה אומרת הגמ' (פסחים נ. קידושין עא.): "לא כשם שאני נכתב אני נקרא, אני נכתב ביהו"ה ונקרא ב-אדנ"י", כלומר שגם שם הוי"ה יש את הבחינה של שם אדנ"י (קריאתו) – שהמהות שלו זה צמצום של שם הוי"ה, עד כדי כך שאסור לנו להזכיר את שם הוי"ה ככתבו, אני מזכיר את שם אדנ"י, שזה בחי' דינ"א (חילוף האותיות), שמורה על דין וצמצום. לעומת זאת שם הוי"ה זה שם אין סופי, וזה שם הרחמים, כי תמיד יש בו רחמים שהם אין סופיים, וכמו שהקב"ה אין סופי, כך גם הרחמים שלו אינסופיים.

ביאור שאלת משה: מה השם של הקב"ה

כד. וזה מה שאומר הקב"ה למשה, אני לא נגליתי לאבות בשם של מתן תורה – שם הוי"ה, אלא רק בשם 'אל שדי'. ואפילו שאמרת להם את שם הוי"ה, לא גיליתי להם את הסוד והמידה שלו, כי זה סוד ששייך למתן תורה, ואת זה גיליתי רק לך משה. דהנה בפרשת שמות משה שואל את הקב"ה (שמות ג, יג): "הֲנִה אֶנְכִּי בֹא אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתִּי לָהֶם אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיכֶם שְׁלַחְנִי אֲלֵיכֶם וְאָמְרוּ לִי מַה שְּׁמוֹ מָה אָמַר אֱלֹהִים?"

ומיד עולה השאלה: וכי עם ישראל לא יודעים את השם של הקב"ה, הרי אבותם לימדו אותם אמונה בקב"ה, ואיך משה אומר שהם ישאלו מה שמו? והתשובה – משה רבינו שואל את הקב"ה באיזה שם ומידה אתה תנהג עכשיו עם ישראל? האם זו תהיה כמו ההנהגה שהיתה לאבות בשם 'אל שדי', או משהו אחר.

ביאור תשובת ה' בשם אהי"ה אשר אהי"ה

כה. והקב"ה אומר למשה (שמות ג, יד): "אֶהְיֶה אֲשֶׁר אֶהְיֶה, וַיֹּאמֶר כֹּה תֹאמַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶהְיֶה שְׁלַחְנִי אֲלֵיכֶם, רַבִּינוּ מֵבִיא בְלִיקוּטֵי מוֹהַרָּן (תורה ו) את הזוהר ויקרא (ח"ג דף יא.), שמבאר את השם 'אהיה' "אנא זמין למהו". רבינו שואל שם, לכאורה איך אפשר לומר על הקב"ה כזה דבר, שמשמע כאילו כרגע אין לי הויה חס ושלו, ואני רק יהיה זמין להתהוות. מילא אצל בן-אדם שאין לו הויה קודם התשובה, ועכשיו בתשובה יהיה לו הויה, זה מובן. אבל הקב"ה תמיד תמצא, ואם כן מה הפירוש: "אנא זמין למהו"? מסביר רבי נתן (שם), שהכוונה היא, שאת השם הוי"ה לא גיליתי, וכלפי שם הויה – "אנא זמין למהו" – לגלות את שם הוי"ה לישראל.

ולכן כשמשא רבינו שואל את הקב"ה באיזו זכות יגאלו ישראל? אומר לו הקב"ה (שם ג, יב): "... וְזֶה לְךָ הָאוֹת כִּי אֶנְכִּי שְׁלַחְתִּיךָ בְּהוֹצִיאָךָ אֶת הָעָם מִמִּצְרַיִם תַּעֲבֹדוּן אֶת הָאֱלֹהִים עַל הָהָר הַזֶּה" – אומר רש"י: "תעבדון אותי על ההר הזה – שתקבלו התורה עליו, והיא הזכות העומדת לישראל" עכ"ל. וכשתקבלו תורה יהיה את הגילוי של שם הוי"ה, ובשביל גילוי שם הוי"ה – שווה לי להוציא את עם ישראל ממצרים.

הילדים, במקום לקבל אח"כ מהם יותר אהבה, הם מקבלים יותר זלזול. ואילו ההורים שלא היו כל כך מפנקים – מצד האפשרות שלא היתה להם, או מתוך אידיאולוגיה – שהם מבינים שילד צריך ללמד אותו את ניסיון החיים, ובחרים שלא לפנק את הילדים, כדי לעזור להם שידעו בעתיד איך להתמודד בעצמם.

פינוק הורס את הילד, ובפרט את השלום בית שלו

כז. למה היום יש כל כך בעיות וסיפורים בשלום בית, בגלל שהפעם הראשונה שהבחור מתמודד עם משהו, זה רק כשהוא מתחתן, שאז יש לו איזה מישהי שאומרת לו מה לעשות, תשכיב את הילדים, תוריד את הפח, איך שהוא שומע 'תוריד את הפח', הוא משתגע, אף פעם אצל ההורים שלו לא ביקשו ממנו את זה. ולכן כשהאמא כל כך מפנקת את הילד שלה – שהוא לא צריך לעשות כלום בבית, הוא ישתגע מתי שיתחתן ויתחילו לבקש ממנו לעשות הרבה הרבה דברים. ומכאן לבעיות של שלום בית הדרך קצרה.

אחר מתן תורה אשה לא מצווה על פריה ורביה

כח. עכ"פ אף שלא נפק להלכה כמו רבי יוחנן בן ברוקה שגם האשה מצווה בפריה ורביה, מ"מ בבריאת העולם קודם מתן תורה, בפשטות כן היתה האשה מצווה על פריה ורביה ורק במתן תורה התמעטה האשה, בגלל שכתוב (דברים כב, ה): "לֹא יִהְיֶה כְּלִי גֵבֶר עַל אִשָּׁה וְלֹא יִלְבַּשׁ גֵּבֶר שְׂמֹלֶת אִשָּׁה כִּי תוֹעֵבֶת ה' אֱלֹהֶיךָ כֹּל עֲשֵׂה אֵלֶּהּ", וזו אחת הטעויות הכי גדולות בצבא בישראל שהם מגייסים חיילות, הם הרסו את הצבא. וכלי גבר, הוא כלי נשק, ואין אשה לובשת כלי נשק, ואינה יוצאת להילחם ולכבוש. ומזה לומדים גם לענין פריה ורביה, כי בפסוק נאמר "וַיֹּאמֶר לָהֶם אֱלֹהִים פְּרוּ וּרְבוּ וּמְלֵאוּ אֶת הָאָרֶץ וּכְבֹשְׁהָ", ופרש"י: שהאיש שדרכו לכבוש, מצווה על פריה ורביה, ולא האשה. וכך דורשת הגמ' ביבמות (דף סה:).

פעמיים 'פרו ורבו' עולה אלף – מילוי של 'אל שדי'

כט. אבל בזמן שלפני מתן תורה – היו שניהם מצווים, ובין לאיש ובין לאשה נאמר "פרו ורבו", והנה המילה 'פרו' עולה גימטריא 286, ורבי"ז עולה 214 – נחבר אותם יחד נקבל 500 (286+214=500) וכיון שיש "פרו ורבו" גם לאיש וגם לאשה אז זה פעמיים 500, וביחד זה יוצא אלף. ואלף זה הגימטריא של שם הקדוש 'אל שדי' במילואו, כמו שהסברנו. ולכן שם 'אל שדי' הוא שם של 'פריה ורביה', שזה ההיפך מבחינת שם 'שדי' שבו הקב"ה חתם את העולם. כי שם היה שם 'שדי' עם דגש, שהוא צמצום וגבורות, וזה מה שגרם לעולם לא להתרחב. אבל כאן הוא שם של התרחבות, בחינת 'פריה ורביה'.

נמצא, ששם 'שדי' בשתי הבחינות שלו, הוא שייך לבריאת העולם, ולעבודת האבות הקדושים, שהיו מבררים את הניצוצות מחיצוניות העולם, על ידי יחודים שיש בעבודה הגשמית שבעולם. שזו היתה העבודה קודם מתן תורה. ולכן אומר הקב"ה: "וְאָרָא אֶל אֲבְרָהָם אֶל יִצְחָק וְאֶל יַעֲקֹב בְּאֵל שְׁדֵי, וְשָׁמִי הוֹי"ה לֹא נוֹדַעְתִּי לָהֶם", ולמה הקב"ה לא נודע לאבות בשם הוי"ה? מכיון ששם הוי"ה זה כבר שם מסוג אחר, שהוא שייך רק לאחר מתן תורה. כלומר, השם 'אל שדי' של האבות זה שייך לבריאה, לעשרה מאמרות שבהם נברא

עשר המכות הם הכנה למתן תורה לגילוי שם הוי"ה

וז"ל: "יְכַל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל צָרִיךְ שִׁיחָה נַעֲשֶׂה זֹאת עַל יְדוֹ, עַל יְדֵי זֶה – יְכַל לְבֹא לְתַבּוּנוֹת הַתּוֹרָה לְעִמְקָהּ עִבְלָה. הַיִּיחודים הָאֵלּוּ נַעֲשִׂים עַל יְדֵי כָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, וְגַם יֵשׁ לָהֶם שֹׁכֵר עֲצוּם, שְׂזוּכִים עַל יָדָם לְהַבִּין אֶת הַתּוֹרָה לְעוֹמְקָהּ. וְלִכֵּן כִּדְאִי לְהַשְׁקִיעַ קֶצֶת הַבְּנֵה מֵהוּ יַחּוּד עֲלִיּוֹן וּמֵהוּ יַחּוּד תַּחְתּוֹן.

מהו 'יחוד עליון' ומהו 'יחוד תחתון'

כט. יחוד עליון – לדעת שאני מבטל את עצמי, ואת כל הבריאה כולה לפני הקב"ה, שאני יודע בבירור שאין בכל הבריאה כלום, רק אלוקות, הכל זה ה', ויש רק ה' שהוא מתלבש בכל דבר ודבר שבבריאה. וזה פירוש "שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד", כלומר שאנחנו מבינים, שה' הוא האלוקים שלנו, ה' הוא אחד בכל הבריאה, וכל הבריאה היא מה', ויש רק אחד בעולם.

יחוד תחתון – לדעת שה' יתברך שולט בכל, והוא המנהיג את הכל, וכל דבר שנעשה בעולם זה רק ברצונו של הקב"ה שיהיה כך. וזהו 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד', הקב"ה שהוא ברוך, כבודו ומלכותו הם בעולם, כי הוא לבדו המנהיג היחידי ששולט בעולם.

ולמה זה נקרא יחוד תחתון? כי עדיין לא הגעתי למדרגה של להבין שהכל בטל ומבוטל אל הקב"ה, אלא אני רק יודע שכל פעולה שנעשית כאן בעולם זה הכל ברצון והשגחת ה' יתברך, ולכן זה נקרא ייחוד תחתון.

ונעמיק יותר בדברים. כשאומרים: "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד" – כביכול מורידים את הקב"ה מלמעלה למטה, שהוא שולט כאן בתחתונים. אבל כשאומרים פסוק: "שמע ישראל ה' אלוקינו ה' אחד", אנחנו מעלים את כל הבריאה, ואומרים שכולנו בטלים ומבוטלים לאלוקות, כי יחוד עליון זה להעלות ולבטל את כל התחתונים לה' ית'. 'שמע ישראל' ו'ברוך שם' – הם בעצם שני הפכים, שבאמת משלימים אחד את השני.

עשר המכות – יחוד תחתון

ל. לפי ההתבוננות הזאת יוצא, שעשר המכות – זה בחי' 'ברוך שם', ואילו מתן תורה – זה פסוק 'שמע ישראל'. ונראה כמה זה כל כך יפה. הסברנו שהמכות באו מלמעלה למעלה, 3 מכות ראשונות מהארץ, 3 מכות אמצעיות בנבראים שבמעל הארץ, ו-3 מכות מהשמים. ועל הכל מכת בכורות. כלומר באלו המקום, הקב"ה הראה את השליטה שלו בכל מכמני הבריאה, וזהו יחוד תחתון 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד', שליטת הקב"ה בתחתונים. והראה לנו זאת הקב"ה בהדרגה: בארץ, שזה מקום הכי נמוך. אחר כך בבריות, ואחר כך הקב"ה מראה לנו איך הוא שולט בעליונים.

התורה כולה היא שמו של הקב"ה

לא. ואת הסוד של יחוד עליון, קיבלנו במתן תורה, כי שם קיבלנו את התורה שכוללת את כל השמות של הקב"ה, שזה את השמות של הקב"ה, כי כל התורה כולה שמותיו של הקב"ה, וכמפורש כל זה בזוהר פרשת יתרו (ח"ב דף צ:), וז"ל: תַּאֲנִי ר' אֶלְעָזָר, בְּאֵלֵינוּ עֶשֶׂר אֲמִיָּן (עשרת הדברות), אֲתַגְלִיפוּ כָּל פְּקוּדֵי אוֹרְיִתָא, גְּזִירֵין וְעוֹנְשֵׁין. דְּכִיָּא וּמְסַאָבָא. עֲנַפִּין וְשָׂרְשֵׁין. אֵילָנִין וְנִטְעֵינן. שְׁמֵיָא

כו. הענין של עשר המכות – ששבע מכות מהן כתובות בפרשת וארא, הוא הכנה למתן תורה, ולגילוי שם הוי"ה בעולם. כי עשר המכות באו להראות את השליטה של הקב"ה בשמים ובארץ, דהיינו שינוי הטבע. הבריאה 'בעשרה מאמרות' – היא בריאה של 'הטבע', וזה שייך להנהגה של שם 'אל שדי', שיש בו צמצום לצמצם ולתחום את העולם שלא יהיה אין סופי, אלא יהיה טבעי. לעומת זאת שם הוי"ה, מהותו הוא שינוי הטבע, כי הוא שם שמעל הנהגת הטבע. וזה השם שממנו באה התורה בעשרת הדברות. וכדי לגלות אותו צריך להראות שינוי הטבע, ולכן באו עשר המכות.

שלוש קבוצות בעשר המכות

כו. המכות מתחלקות לשלוש קבוצות שרבי יהודה נתן לכל אחת מהן סימן. קבוצה ראשונה: דצ"ך – דים, צ'פרדע, כינים, וכולן מכות שהגיעו מהארץ, דם הוא במים צפרדע היא בארץ וכן כינים. ובזה הראה הקב"ה את שליטתו המוחלטת בארץ. וכמו שבמכת כינים אמרו החרטומים לפרעה (שם ה, טו): "אֶצְבַּע אֱלֹהִים הוּא", כלומר שהחרטומים ראו שהם לא יכולים לשלוט על בריה פחות משעורה, והודו שזהו שינוי הטבע שעושה הקב"ה, כי רק ה' ית' שולט בכינים שהם פחות משעורה.

קבוצה שנייה: עד"ש – ע'רוב, ד'בר, ש'חין, והן מכות מבריות שעל הארץ, ערוב – מיני חיות רעות שטרפות, במכת דבר מתו הבהמות, וגם השחין שבא מאויר העולם היה באדם ובבהמה. וגם כאן הקב"ה מראה למצרים את השליטה במה שגבוה מהארץ, ואלו בעלי החיים שהולכים על הארץ, לא כצפרדע וכינים שרוחשים באדמה.

וקבוצה שלישית: באח"ב – ב'רד, א'רבה, ח'זשך, מכת בכורות. והן מכות שבאות מהשמים, הקב"ה הוריד ברד עם אש מתלקחת מהשמים, ומביא להם ארבה מהשמים, ומביא להם מכת חושך. ומכת בכורות היא הקשה וכוללת את הכל.

כל המכות באו כדי לעשות חיוזק אמונה לישראל, וכמו שהקב"ה אומר (שם ט, טו): "וְאֵלֶם בְּעֵבֹר זֹאת הֶעֱמַדְתִּיךָ...", למה הקב"ה מעמיד את פרעה, היה יכול לתת לו מכה אחת כמו דבר חזקה שתחסל אותו לגמרי, ולא יישאר ממצרים כלום? אלא הסיבה: "בְּעֵבֹר הָרֵאתָ אֶת כַּחֲזִי וְלִמְעַן סַפֵּר שְׁמִי בְּכָל הָאָרֶץ", כשהקב"ה מתנקם ברשעים שאין להם תקנה, הוא עושה את זה בצורה כזאת, כדי להראות לכולם ובפרט לישראל, שאין כמוהו בכל הארץ, ועי"ז מתקדש שמו ית' בשינוי הטבע.

יחודי שמע ישראל ובחך שם

כת. רבינו בליקוטי מוהר"ן (תורה י"א), אומר וז"ל: "כִּי יֵשׁ יַחְדָּא עֲלֵאָה וְיַחְדָּא תַתָּאָה, הֵינּוּ: 'שְׁמַע יִשְׂרָאֵל', וְיַבְרֹךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלָכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד", עכ"ל. 'שמע ישראל' – יחוד עליון, ו'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד' – יחוד תחתון. מה ההבדל בין יחוד עליון ליחוד תחתון של פסוק 'שמע ישראל' ו'ברוך שם', וצריך להבין את זה, כי אנחנו קוראים קריאת שמע כל יום. ובאמת גם רבינו ממשיך ואומר,

וזה מה שעשה לנו יעקב אבינו, הוא לקח בשקט מהמטבח של המלאכים את השבח של המלאכים שבו הם משבחים את הקב"ה, וגילה לנו את הסוד הזה, שהם משבחים 'בברוך שם'. וכפי הנ"ל הכוונה, שהבושה שיש לנו, שאנחנו עדיין צריכים את היחוד תחתון – 'ברוך שם', ולא יכולים להיות במדרגה של רק ביחוד עליון, כי לא הגענו למדרגה הגבוהה הזו עדיין.

מעלת ישראל על מלאכי השרת

לה. אלא לפי יוצא שהשבח של המלאכים שהוא 'ברוך שם' הוא יחוד תחתון, ואילו לנו יש גם שבח של 'שמע ישראל שהוא יחוד עליון'. ובאמת סוד גדול זה נרמז בגמ' בחולין (סוף דף צא:): חביבין ישראל לפני הקב"ה יותר ממלאכי השרת וכו', ישראל מזכירין את השם אחר שתי תיבות, שנאמר: שמע ישראל ה' וגו', ומלאכי השרת אין מזכירין את השם אלא לאחר ג' תיבות, כדכתיב: קדוש קדוש קדוש קדוש ה' צבאות וכו'. והסוד הוא, שאנחנו זוכים ליחוד עליון, ולכן אנחנו יכולים להזכיר את שם ה' כבר אחרי שתי תיבות. ואילו מלאכי השרת שיש להם רק כח של יחוד תחתון, לכן ניתן להם רשות להזכיר בשבח שלהם רק אחר ג' תיבות.

והביאור בזה על פי דברי האריז"ל, שנשמות ישראל גבוהות ממלאכי השרת, כי המחצב של נשמות ישראל הוא מתחת כסא הכבוד שהוא עולם הבריאה, ואילו מלאכי השרת מחצבם הוא מעולם היצירה. ולכן מחיצת ישראל היא לפני מלאכי השרת, כמו שכתוב בירושלמי המובא בלקוטי מוהר"ן (תניינא ריש תורה א'). ולכן אנחנו יכולים להשיג גם בחינת יחוד עליון, ואילו למלאכי השרת ניתן השבח של 'ברוך שם' שהוא בחינת יחוד תחתון.

עשר המכות ממוצע מחבר בין המאמרות לדיבורת

לו. נחזור לענין: נמצא, שעשר המכות זה ממוצע מחבר בין עשרה מאמרות שבהם נברא העולם, לבין עשרת הדיבורות שבאמצע יש את עשר המכות. עשרה מאמרות שבהם נברא העולם – זו בריאת הטבע (בחינת שם 'אל שדי', עבודת האבות קודם 'מתן תורה'). וקודם שהקב"ה רוצה לתת לנו תורה שהיא בחינת 'מעל הטבע' לגמרי, בחינת יחוד עליון, כי הקב"ה והתורה אחד הם, ועל ידי התורה גם ישראל הם אחד עם התורה ועם הקב"ה, כמבואר בזוהר פרשת אחרי (ח"ג דף עג.). יש ממוצע מחבר באמצע שהם עשר המכות, שהם הבחינה שהקב"ה שולט בטבע, בחינת יחוד תחתון, בחינת 'ברוך שם', הסוד שגילה לנו יעקב אבינו.

שבת שלום. עריכה: ליאור גבע

וארעא. ימא ותהומי. דהא אורייתא שְמָא דְקוּדְשָׁא בְרִיךְ הוּא הוּי, מַה שְמָא דְקוּדְשָׁא בְרִיךְ הוּא אֲתַגְלִיף בְּעֶשֶׂר אַמְרִין, אוף אֲוִרִייתָא אֲתַגְלִיפָא בְּעֶשֶׂר אַמְרִין. אֵלֵין עֶשֶׂר אַמְרִין אֵינֵן שְמָא דְקוּדְשָׁא בְרִיךְ הוּא. וְאֲוִרִייתָא כְּלָא שְמָא חַד הוּי, שְמָא קְדִישָׁא דְקוּדְשָׁא בְרִיךְ הוּא מְמַשׁ. [תרגום: שְנֵה רַבֵי אֶלְעָזָר, בְּעֶשֶׂר הָאֲמִירוֹת הִלְלוּ נַחֲקִיקוּ כָּל מְצוּוֹת הַתּוֹרָה, גְּזֵרוֹת וְעֲנָשִׁים, טְהוֹר וְטָמֵא, עֲנָפִים וְשָׂרָשִׁים, אֵילָנוֹת וְנִטְעִים, שְׁמִים וְאָרְץ, יָם וְתַהוֹמוֹת, שְׁהַרֵי הַתּוֹרָה הִיא שְמוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. מַה שְמוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נַחֲקִיק בְּעֶשֶׂר אֲמִירוֹת – אֵף הַתּוֹרָה נַחֲקִיקָה בְּעֶשֶׂר אֲמִירוֹת. עֶשֶׂר הָאֲמִירוֹת הִלְלוּ הֵם שְמוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְכָל הַתּוֹרָה הִיא שֵׁם אֶחָד, שְמוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְמַשׁ].

מתן תורה – יחוד עליון

לב. ומבואר בלשון הקדוש של הזוהר, איך שכל הבריאה כולה שמים וארץ ים ותהומות, אילנות ונטיעות, הכל נכלל בשמו של הקב"ה, וזהו יחוד עליון, לייחד את כל הבריאה בשם הוי"ה, ולדעת שאין מבעלדי ה' שום דבר בעולם, והכל הוא רק מלבוש הסתר והעלם לה' יתברך שמתלבש בו. וזהו 'שמע ישראל ה' אלוקינו ה' אחד', שאין מבעלדי שם ה' כלום, והכל הוא אחד.

משה גילה רק יחוד עליון, ויעקב אבינו גם יחוד תחתון

לג. מבואר בגמ' בפסחים (דף נו.) שמשנה רבינו לא הזכיר את הפסוק ברוך שם – שהוא יחוד תחתון, רק יעקב אבינו גילה לנו את היחוד התחתון של ברוך שם. וכפי הנ"ל הביאור, משה רבינו רצה להביא אותנו למדרגה גבוהה כל כך – רק של יחוד עליון, ומי שנמצא כל הזמן רק ביחוד עליון, הוא אינו צריך את היחוד התחתון. אבל יעקב אבינו ראה שהסתלקה ממנו שכונה מתי שרצה לגלות את הקץ, וראה שאע"פ שכל השבטים קדושים, אבל עדיין לא נמצאים במדרגה גבוהה כל כך הוא גילה את היחוד תחתון.

אמנם לפי הנ"ל יש בזה עוד עומק, יעקב אבינו גילה את ברוך שם במצרים, עוד קודם העשר המכות, כלומר שצריך את היחוד של ברוך שם שהוא בחינת עשר המכות, לראות איך הקב"ה שליט בשמים ממעל, ובארץ מתחת, ובכל מה שבאמצע. שכל זה בחינת יחוד תחתון, לראות את ההשגחה והשליטה של ה' ית'. אבל משה רבינו כשגילה לנו בתורה רק את היחוד עליון, זה כבר היה אחר מתן תורה, שהסברנו שאז התגלה שם הוי"ה שהוא בחינת יחוד עליון, איך שכל הבריאה כולה היא כולה אלוקות ובטלה לה' ית'. ולכן רצה משה רבינו שנוכח להיות כל הזמן רק ביחוד עליון.

הטעם שיש לנו בושח באמירת 'ברוך שם'

לד. עכשיו מובנת היטב הגמ' (פסחים נו.) שמדמה את הגילוי של יחוד תחתון של ברוך שם כבוד מלכותו, למעשה בבת מלך שהריחה ציקי קדירה, תאמר שהיא רוצה – יש לה גנאי, כי זה לא כבוד לבת מלך שהיא מתגרה מריח אוכל טעים שיש במטבח. 'לא תאמר – יש לה צער', שהרי היא רוצה לאכול מהציקי קדרה. וממשיכה הגמ': מה עשו עבדיה? ראו שהיא רוצה, והלכו ולקחו מהמטבח והביאו לה בחשאי ושקט, כדי שלא תצטער, וגם לא תתבייש.